

Ilmoittajansuojelulaki – mistä laissa on kyse ja mitä toimenpiteitä se vaatii organisaatioilta?

Ilmoittajansuojelulain koulutushanke

- Tarkoituksena on lisätä tietoisuutta ilmoittajansuojelulain sisällöstä.
- Hankkeen tavoitteita ovat:
 - Ilmoituskanavan perustamiseen velvolliset organisaatiot pystyvät täyttämään lainmukaiset velvoitteet.
 - Edistää Ilmoitusten käsittelijöiden asiantuntemusta ja työntekijöiden tietoisuutta lain sisällöstä.
 - Lisätä kansalaisten tietoisuutta ilmoitusmenettelyistä ja –kanavista.
- Koulutuksia järjestetään organisaatioiden 1) ilmoituskanavatoiminnasta vastuullisille henkilöille / johdolle sekä 2) henkilöstölle.
- Koulutusten aikataulu:
 - Valtionhallinto 1–4/2024
 - Kunnat, hyvinvointialueet, ym. 5–9/2024
 - Yksityinen sektori 9–12/2024
- Hankkeelle on asetettu monialainen ohjausryhmä – edustajia oikeusministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, SAK:sta, EK:sta, Valtiokonttorista, Oikeuskanslerinvirastosta sekä Kuntaliitosta.

Yleisen edun parempaa turvaamista

- Ilmoittajansuojelulaki (1171/2022) tuli voimaan 1.1.2023. Ilmoittajansuojelulla on kansallisesti pantu täytäntöön EU:n ilmoittajansuojeludirektiivi (2019/1937), eli ns. whistleblower-direktiivi.
- Ilmoittamatta jäävät väärinkäytökset ovat keskeinen EU:n lainsäädännön täytäntöönpanon valvontaa ja EU:n taloudellisten etujen toteutumista heikentävä tekijä. Lainsäädännön tavoitteita ovat mm.:
 - Luoda tehokas ja yhtenäinen, EU:n laajuinen suoja väärinkäytösten ilmoittajille.
 - Parantaa EU-säädösten täytäntöönpanoa ja edistää rikkomusten ilmituloa.
 - Turvata EU:n taloudellisia etuja niillä lainsäädännön aloilla, joilla väärinkäytökset voivat aiheuttaa vakavaa haittaa yleiselle edulle.
 - Oikeudenmukaisten ja toimivien sisämarkkinoiden edistäminen, yritysten tasapuolisten toimintaedellytysten ja terveen kilpailuympäristön turvaaminen.
- Lainsäädännöllä halutaan varmistaa, että työnsä yhteydessä havaintoja tehnyt henkilö voi ilmoittaa asiasta luottamuksellisesti ja turvallisesti.
- EU-tasolla turvataan tehokkaammin taloudellisia etuja ja yleisen edun toteutumista sekä saatetaan väärinkäytösten tekijöitä vastuuseen.

Sisäiset ilmoituskanavat ovat tehokas keino väärinkäytösten havaitsemiseksi

- Suurin osa taloudellisista väärinkäytösepäilyistä saadaan tietoon työntekijöiden ilmoitusten kautta.
 - Jopa 43 % kaikista havaituista taloudellisista väärinkäytöksistä tulee ilmi vinkin tai ilmoittamisen kautta – seuraavaksi tehokkain keino oli sisäinen tarkastus (14 %)
- Tutkimuksissa on myös havaittu, että työntekijät ilmoittavat mieluiten ja ensisijaisesti havainnoistaan sisäisesti.
- Yli puolet saaduista ilmoituksista (52 %) on peräisin työntekijöiltä.
- Taloudellisista väärinkäytöksistä aiheutuvat vahingot ovat suurempia organisaatioissa, joissa ei ole sisäistä ilmoituskanavaa, osaksi johtuen siitä, että väärinkäytösten havaitsemiseen menee keskimääräistä kauemmin aikaa.
- Tehokkuutta lisää kouluttaminen ja tiedotus.

Ilmoittajien suojeleminen edistää avoimuutta ja hyvää hallintotapaa

- Ilmoittajat ovat aiemmin saattaneet jättää ilmoittamatta havainnoistaan johtuen mm.
 - Pelko vastatoimista
 - Epätietoisuus siitä, että mihin ja miten havainnoistaan tulee ilmoittaa
 - Uskomus, että ilmoittaminen ei kuitenkaan johda mihinkään
 - Maineen menettämisen pelko/leimautuminen
- Ilmoittajilla voi olla tieto epäillyistä väärinkäytöksistä jo varhaisessa vaiheessa, kun aiheutuneet vahingot ovat vielä vähäisiä tai jopa kokonaan estettävissä.
- Ilmoittajien tiedot ovat usein sellaisia, joita organisaation johdon tai valvovien viranomaisten olisi vain harvoin mahdollista saada muuten tietoonsa siinä vaiheessa.

Lain soveltamisala

- Soveltamisala kattaa laajasti eri lainsäädännönaloja, joilla väärinkäytösten ilmoittaminen ja paljastaminen on tarpeen yleisen edun kannalta.
 - mm. julkiset hankinnat, ympäristönsuojelu, kansalliset valtiontuet ja avustukset, kilpailulainsäädännön rikkomiset ja verolainsäädännön rikkomiset.
- Täytäntöönpanossa on käytetty kansallista liikkumavaraa – myös yksinomaan kansallisin perustein säädetty lainsäädäntö kuuluu lain soveltamisalaan.
- Soveltamisalaan ei kuulu esim. työturvallisuus ja työsuojeluasiat.

Ilmoittajansuojelulain keskeisiä vaatimuksia

Sisäiset ilmoituskanavat

- 50 henkilöä tai enemmän työllistävät organisaatiot
- Luottamuksellinen ja turvallinen – tietosuoja ja tietoturva
- Ilmoitustapana kirjallinen tai suullinen
- Ilmoitukset rekisteröitävä
- Tiedottaminen

Nimetyt ilmoitusten käsittelijät

- Ilmoituksia saavat käsitellä vain nimetyt henkilöt
- Riippumattomuus ja puolueettomuus
- Asiantuntijuus
- Tarvittaessa ilmoitusten käsittelijöitä voidaan nimetä lisää

Ilmoitusten käsittely ja rikkomuksiin puuttuminen

- Ilmoitusten paikkansa pitävyyttä tulee selvittää
- Selvitystyön sisältö ja laajuus arvioitava tapauskohtaisesti
- Havaittuihin rikkomuksiin tulee puuttua
- Ilmoittajan tulee saada vastaanottoviesti ja tietoa jatkotoimista

Ilmoittajien suojeleminen

- Lain mukaisesti ilmoittaneita tulee suojella vastatoimilta
- Ilmoittamisen estäminen on myös kiellettyä
- Henkilöllisyydet ovat salassa pidettäviä
- Ilmoittaja voi myös salassapidettävistä tai luottamuksellisista asioista

OIKEUSMINISTERIÖ

JUSTITIEMINISTERIET

MINISTRY OF JUSTICE

Kiitos!

Patrik Härmä, erityisasiantuntija

Kriminaalipolitiikka- ja
rikosoikeusosasto

p. 0295 150 046

Patrik.harma@gov.fi

Euroopan unionin
osarahoittama

OIKEUSMINISTERIO — JUSTITIEMINISTERIET